

Del textualisme a la narrativitat

‘Doi’, quinze anys de perspectiva literària i un canvi en els models narratius

Biel Mesquida, *Doi*. Editorial Empúries. Barcelona, 1990.

Isidor Cònsol

Diria que és inevitable, abans de circular pel tram de peces que configuren *Doi*, de realitzar alguns moviments de pre-escalfament, estimular la gimnàstica del record i imposter la tombarella d'un excurs que repassi la narrativa anterior de Biel Mesquida. Una narrativa d'aparador breu si allò que compta és el nombre de llibres, però que es tracta, per contra, de títols esdevinguts models d'una determinada opció narrativa i paradigmes significatius en uns anys molt concrets de la segona meitat dels setanta.

Biel Mesquida s'estrenà el 1975, amb una obra que apostava decididament pel textualisme, *L'adolescent de sal* (Premi Prudenci Bertrana, 1973). Després continuà el mateix exercici de dits amb la figuereta de *Self-service* (1977), un llibre fet a quatre mans, amb Quim Monzó, i *Putà Marès* (1978). Tots tres s'inscrivien, sense gaires problemes, en una estètica de textualisme militant i en la recerca d'alternatives innovadores per a una literatura que demanava, llavors, una política de portes i finestres obertes. Era una narrativa que sorgia amb voluntat d'estripar els models convencionals i volia fer parracs d'unes formes que hom considerava acabades i obsoletes. La passa d'aquell xarxampió també va incloure l'estrena de Quim Monzó, *L'udol del griso al caire de les clavegueres* (1976) i de Lluís Fernández, *L'anarquista nu* (1979), dues experiències que, com l'anterior, foren acompanyades per la torna i el pedigree del premi Prudenci Bertrana. També d'aquells anys i de bracet amb una estratègia similar, s'ha de comptar l'experiment de Guillem Viladot a *Ricard* (1977), una novel·la construïda amb tècnica de calligramma i poesia visual, i l'esforç, entre altres, d'*El detectiu, el soldat i la negra* (1980), de Jordi Coca.

Tot plegat responia a una voluntat de substituir els components més convencionals de la narrativa per l'imperi de la textualitat, la investigació amb elements nous i el poti-poti d'un collage permeable a tota mena de llibertats. Foren títols que experimentaren amb jocs visuals, amb detalls de violència formal i amb una estètica de transgressió no gens exempta d'agressivitat ni de provocació. Quim Monzó, amb la franquesa que usa per no callar allò que pensa, ha recordat els anys daurats de la faramalla textualista com l'imperiu d'un moment on tothom es veia abocat a experimentar i a escriure textos. Qui no en feia, comenta en una entrevista, no tenia dret a viure i et podien fusellar, per aquest motiu, al mig de la Plaça de Catalunya.

De tota manera, el problema d'una literatura amb massa portes obertes —i continuo recordant l'entrevista de Monzó— és el perill de corrents d'aire criminals i el risc d'encostipats que s'arrossegueu tot l'hivern. Potser per aquesta raó, la seva obra —em refereixo a la de Quim Monzó— va viatjar molt aviat a la conquesta de la narrativitat. Com també hi ha viatjat, bé que de manera més pausada, la literatura de Biel Mesquida. Des d'aquesta perspectiva, *Doi*, aplega un conjunt de narracions on l'escriptor aposta una part important del seu cabal literari a la carta de la narrativitat més convencional. Cal advertir, però i de manera immediata, que no és així tot al llarg del volum i, per aquest motiu, el lector trobarà el rastre encara calent d'antigues devocions en els textos més curts i insòlits de *Doi*. Per acabar-ho d'adobar, i amb un deix no pas exempt d'ironia, Biel Mesquida teoritzava sobre el tema i ho fa de manera paradoxal i un punt contradictori en el paper que porta per títol: *Contra la literatura formalitzada, psicologista, barata i, sobretot, feta amb els peus*. Tot i l'eloqüència del capçal, el text es tanca amb un al·legat contra els

Després d'uns anys de treballar en una estètica de textualisme militant i a la recerca d'alternatives innovadores, Biel Mesquida inicia una conquesta de la narrativitat a 'Doi'

JOAN MIQUEL FERRÀ

francitiradors de la literatura que són, i copio textualment, “aquestes tites fredes que es pensen que contar una història es pot fer de qualsevol manera oblidant els fruits de la tradició, el mestratge de les patums i la necessitat d'unes regles elementals”.

Així doncs i en una perspectiva de quinze anys, de 1975 a 1990, *Doi* suposa una certa conquesta de la narrativitat. Dit d'una altra manera, és un acostament de Biel Mesquida als models narratius més ortodoxos que, a parer meu, es fa per mitjà d'un exercici executat amb alguns alts i baixos. Vull dir que a voltes esdevé excel·lent i altres, en canvi, es mou de manera més irregular i fins tocat per alguna

estridència. Per tot plegat, em sembla que *Doi* és un recull que, de tant en tant, frega el llistó d'una creativitat intensa, però que trenca el ritme més d'una vegada, esdevé discontinu, accelera la cocció, potser s'intel·lectualitza en excés i no manté el nivell de qualitat que, pel meu gust, marquen els dos primers compassos del volum.

Aquestes dues primeres peces són *Camafeu* i *Clavat a l'espill*, i, si comptem el gruix de planes que s'enduen, ens adonarem que abasten, gairebé, fins a la meitat del llibre. *Camafeu* és una novel·la curta que narra el retorn a la seva terra d'una malalta terminal i configura el drama d'un personatge acarat a la pròpia mort i

a la dels records que durant tant de temps l'han ajudat a viure. La novel·la es resol en el marc d'una estructura més aviat clàssica i de caient realista, però bastida amb l'ofici d'un artesà que motllura correctament el fang, que sap arrodonar uns personatges i donar corda a una història profunda que el lector segueix amb interès. I si el llenguatge i la tècnica de *Camafeu* són senzills, l'autor arrisca un punt més a *Clavat a l'espill*, una narració més agressiva, polisèmica i desconcertant. Una i altra, a més de detalls que s'espigolen d'ací i d'allà, són una mostra fefaent de les possibilitats i de l'indubtable talent literari de Biel Mesquida. ■

‘L'adolescent de sal’, de Biel Mesquida: un clàssic dels setanta

Biel Mesquida, *L'adolescent de sal*. Editorial Empúries. Barcelona, 1990.

Lluís Figuerola

Amb la reedició de *L'adolescent de sal* l'Editorial Empúries ha recuperat un dels textos cabdals de la modernitat literària catalana dels anys setanta, una obra essencial per a comprendre les actituds de part d'una generació literària que, des d'uns propòsits de transició i ruptura amb el realisme històric imperant, cercà provatures narratives que s'aproparen sovint als límits dels codis lingüístics i narratius establerts i que en alguns casos —Biel Mesquida, per exemple— els ultrapassaren.

L'adolescent de sal és, bàsicament, un text profundament referencial, producte d'un moment històric hereu del capgirament de

valors socials dels anys seixanta i alhora partícep de la voluntat transgressora que fins al final de la dècada caracteritzà el treball d'un sector prou ampli dels que s'incorporaven als diversos conreus artístics.

Quinze anys després de la primera edició, la lectura de l'òpera primera de Biel Mesquida té el valor afegit o l'inconvenient d'obligar el lector a fer, com assenyala Blai Bonet en el preludi a la present edició, “una composició de lloc, la reconstrucció de tota una infraestructura humana, una estructura de la moral, una policial i pontificia superestructura fàctica dels anys 70, època en què *L'adolescent de sal* aparegué i va tenir ulls...”. Sense aquesta reconstrucció històrica la intencionalitat terrorista de *L'adolescent de sal* perd potser en espectacularitat immediata però conser-

‘L'adolescent de sal’ s'ha convertit en un text referencial

va intacte tot el potencial destructiu que agombolla.

L'adolescent de sal és una novel·la que condensa, mitjançant l'experimentació textual, els diversos aspectes socials, morals i artístics dels setanta i ho fa amb la vo-

luntat de denúncia d'uns valors tradicionals i uns convencionalismes —entre ells els literaris— que, passats tres lustres, conserven encara una preocupant vitalitat.

Mesquida, en síntesi, planteja els dubtes de l'heroi generacional que,

com a alliberament de la realitat opressiva, vol enderrocar-ne les estructures. Això, afegit a la intertextualitat de l'obra, mena a una doble provocació: per un costat, la ruptura del significat mitjançant temes morboses, escatologies, cops al fetge dels qui se'n puguin ressentir i, per l'altre, la destrucció del llenguatge, la destrucció suïcida del propi suport.

Mesquida construeix la novel·la, el text, mentre la novel·la es destrueix i d'aquesta forma el fracàs i la derrota de l'heroi/adolescent-generacional esdevé intemporal i alliberadora.

Enmig del panorama literari actual, acalòric i conformat, *L'adolescent de sal* és encara un oasi de trasbals, d'inconformisme, de desvergonyiment i de ruptura utòpica i és també, precisament per això, un clàssic de la literatura catalana contemporània. ■